

le, da je bilo za starega moža po tolikih mukah še najboljše zdravilo smrt. Bog bodi milostljiv njegovi duši!

Silna žalost se je naselila v hišo.

Zaprlji so prodajalnico ter s črnim suknom preoblekli stene in oder, kamor so položili Korenovo truplo. Tihi mir je zavladal po vseh prostorih in ta mir je govoril vsem glasno in razločno, da je oblastna smrt obiskala to hišo. Med dvema vrstama težkih voščenic je spaval na mrtvaškem odru mož, kateri je bil spoštovan v vsi občini. Z lastno pridnostjo in varčnostjo si je pridobil skoro vse sedanje imetje. Lahko se je v smrtni uri zadovoljno ozrl v svojo preteklost, saj je mogel reči: »Zahvalim te, o Bog, za dneve, katere si mi dal. Glej, od svoje mladosti doslej nisem nobenega zgubil! In tako more govoriti le malokdo.

Dva dni pozneje se je zgrnila zemlja nad starim Korenom. Vsem je bilo žal vrlega moža, ki ni nikomur storil za las krivice, pomagal pa povsod, kjer je le mogel. Veličasten pogreb je pričal, koliko hvaležnih src je želelo: mir in zveličanje njegovi duši.

V daljno Afriko so naznanili sinu — kapitanu Pavlu — očetovo smrt, mladi Ivan Koren je pa prevzel gospodarstvo.

Naši vzorniki v zgodovini.

Mnogi izmed sedanjih pisateljev so se začeli umikati vzorom ali idejalom, in zdi se jim najlepše, če opisujejo vsakdanje življenje, kakoršno se lahko opazuje vsepovsod. Na vrsto pridejo seveda tudi najpodlejše osebe, katere pisatelj spremlja po najpogubnejših potih. Seveda to ni hasno.

Kaj pa so vzori?

O vzorih moremo govoriti skoro pri vsaki reči. Ako si mislim kak kraj tako lep, tako prijeten, da si krasnejšega in milejšega ni želeli, kakoršnega seveda nikjer ni na tem svetu, marveč si ga duhovit človek le slika po svoji domišljiji v vsej mogoči lepoti: imenujem tak kraj — vzoren ali idejalen kraj. In če si mislim človeka, v kateremkoli stanu, tako dovršenega, da si ga, vsaj za ta stan, ne morem želeli boljšega, čeravno vem, da tako dobrega človeka ni nikjer pod solncem, marveč se kaže le v mojem duhu v sijaju tolike popolnosti: zovem ga — vzornika. V tem smislu govorimo o vzornem vladarju, vzornem kupcu, vzornem dijaku, vzornem katoličanu itd. Nihče ne more utajiti, da pravi umetniki s tem silno pospešujejo blaženje naših src, če nam duhovito, ženijalno predočujejo take vzore.

Ako pa vendarle tudi mnoge zgodovinske osebe, ki so res živele na zemlji in se odlikovale po svojih sijajnih vrlinah in čednostih, imenujemo vzorne, hočemo s tem le reči, da so se kar moč približale oni popolnosti, katera nam kot vzor odseva v naši domišljiji, in da nam morajo biti vzor ali zgled v posnemanje. Opisovanje takih vzornikov nam je še koristnejše, ker

nam niso v nepristopni višini ter jih moremo v obilnejši meri posnemati. »Vrtec« se je toraj namenil tebi, draga mladina, pokazati nekatere take plemenite vzornike.

I. Blaženi Tomaž Môr.

V tem slavnem možu se prečudno strinja skoro vse, kar se more hvalnega povedati o popolnem možu. Imel je izvrstne natorne darove, katere je spretno in neumorno pridno uporabljal; dosegel je najvišjo čast za kraljem in vendar ostal vedno ponižen in skromen; bil je tako zelo učen in zveden, da je njegovo ime zaslovelo med učenjaki vse Evrope, a ob enem tako detinsko veren in bogoljuben, da se lahko celo duhovniki in redovniki zgledujejo nad njim; imel je silno veliko skrbij in truda, pa vendar je bil vedno vesel in jasnega lica, celo takrat, ko je bil v smrt obsojen.

Rojen je bil v Londonu, glavnem mestu Angleške, l. 1480. Njegov oče je bil vitez Janez Môr, jako pošten, vesel in duhovit mož, povsod spoštovan. Mati mu je zgodaj umrla. Zato se je blagi oče tembolj trudil, da bi dobro vzgojil svojega silno nadarjenega sina. Skrbel mu je za tri najpotrebnejše reči: z modro strogostjo za pravi telesni razvoj in krepko zdravje, z dobrimi šolami za vsestransko izobrazbo ter z lepimi nauki in lastnim zgledom za versko pobožno življenje. Po očetovem prizadevanju je že kot mladenič dobil dovoljenje, da je smel zahajati v palačo kardinala in kraljevega kancelarja Mortona, kjer so se zbirali najbolj olikani gospodje. Tu se je priučil lepega vedenja in možate postavnosti in si nabral že zgodaj mnogo skušnje za življenje. Višje šole je izvršil v Oksfordu, kamor mu je oče pošiljal le najpotrebnejšega denarja, za kar mu je bil Tomaž pozneje zelo hvaležen. Posebno rad se je učil starih jezikov, grškega in latinskega, ter z velikim pridom prebiral stare klasike. Najučenejši mož tiste dôle, Erazem Roterdamski, ga je zelo čislal zaradi temeljite učenosti. Postala sta velika prijatelja. Če ga je Erazem tudi kaj prekosil v učenosti, je pa on Erazma visoko nadkrijeval s svojo detinsko pobožnostjo in odločno katoliško vernostjo.

Srce ga je bolj nagibalo, da bi se učil bogoslovja, toda oče je želel, naj se uči pravdnštva. Dasi mu je bilo proti volji, vendar se je resno poprijel te vede in sicer s tolikim vspehom, da ni nihče bolje poznal angleškega prava nego Tomaž Môr. Učil se je tudi francoščine in godbe.

Zavoljo tolike olike in še posebej zaradi izredne blagovitosti, osoljene dovtipnosti in veselega značaja ga je vse čislalo. Dobil je v kratkem častno službo in bil tudi izvoljen za poslanca. A ker je govoril zoper neke pretirane zahteve kralja Henrika VII., se mu je zameril. Kazen ni sicer zadela njega, marveč očeta njegovega. Vendar se tudi sam ni čutil kaj varnega; pobegnil je v samoto k bližnjim kartuzijancem ter tam preživel štiri leta, ne meneč se za drugo nego za učenost in pobožnost. Tiho redovniško življenje mu je bilo toliko všeč, da se je že sam hotel odločiti za meniški stan in je že o tem vprašal za svèt svojega spovednika; pa zbal se je velike odgovornosti, ki jo naklada duhovski poklic. Pa učenosti se mu še ni zdelo zadosti, šel je še na vseučilišče v Lovanijo (Loewen) in Pariz.

Sedaj je Tomaž Môr zopet stopil v javno življenje in se lotil z velikim vspehom pravdnitva. Hitro je zaslovelo njegovo ime. Kralj Henrik VIII. ga je na vsak način hotel imeti blizu sebe in mu je izročil najiminitnejše posle. Njegov prijatelj, škof Fisher, mu je častital na takem odlikovanju, a Môr mu ponižno odgovori: »Tako malo sem spreten za dvor, kakor slabo sedi na sedlu oni, kateri ne zna jahati.« Kralju pa se ni zdelo tako, marveč silno je bil vesel, da se mu je posrečilo dobiti na dvor tako učenega, spretnega in blagodušnega moža. Tudi kraljevemu spremstvu in njegovi družini se je hitro prikupil po svoji blagosrčnosti, ker ni bil le sam vedno mirnega in veselega srca, marveč je znal tudi druge s svojo duhovito šaljivostjo prijetno razvedrovati. Še tujci so ga spoštovali, ker mu je kralj rad nalagal častno nalogo, da je mesto njega vsprejemal z izbornimi nagovori tuje dostojanstvenike.

Ni čudo, da je kralj svojega ljubljenca povikševal od stopinje do stopinje, od časti do časti — prav do najvišjega odlikovanja, ko si ga je izvolil za kraljevega pečatnika. Pa tudi na tej višini ni postal Môr vrtoglav; nikdar ga ni zapustilo trezno mišljenje. Svoje oblasti ni nikdar zlorabil v sebične namene. Njegov zet ga nekoč opomni, da bi pač ne bilo treba nesebičnosti tirati tako do skrajnosti; a Môr mu odgovori: »Zagotovem te s častno besedo, da kar nič ne gledam na osebno veljavo, kedar kdo pri meni išče pravice. Da, ko bi bili celo moj oči, ki jih tako zelo ljubim, na jedni strani, na drugi pa satan, ki ga črtim nad vse, naklonil bi satanu zmago, ako bi bila njegova reč pravična.« — Vendar kralju ni nikdar popolnoma zaupal, ker je imel prebistro oko, da bi bil mogel prezreti nestalnost njegovega značaja. Zato je rekel nekoč svojemu zetu: »Smem ti reči, moj sin, da nimam vzroka, ponašati se zaradi kraljeve naklonjenosti; zakaj, ko bi mu mogla moja glava pridobiti kak grad na Francoskem, gotovo bi mi morala odleteti.« Ker pa to vemo, moramo se še bolj čuditi možu, kateri je takemu gospodu služil s toliko zvestobo.

Kakor je bil Môr slaven v javnem delovanju, jednako izvrsten je bil v svojem domačem življenju. Že kot dijak ni opustil noben dan sv. maše; ostro se je zatajeval, spaval le po štiri ali pet ur, navadno na golih tleh, panj mu je bil za zglavje, vse druge ure je porabil za učenje in molitev. Ko si je ustanovil lastni svoj dom zunaj mesta, pričelo se je najlepše družinsko življenje. Bil je skrben gospodar, ki se je zanimal za vsako reč pri gospodarstvu; ljubezniv oče, ki je sam vodil vzgojo svojih otrok ter jih navajal k bogoljubnosti in čednosti. Posebno je z veseljem opazoval veliko nadarjenost in blagovitost svoje hčerke Marjetice, ki mu je bila najbolj hvaležno udana, res pravi angelj nedolžnosti; učil jo je tudi latinščine in grščine. Njegova hiša je bila res hiša molitve, ker je imel domačo kapelo, kjer se je vsak dan brala sv. maša; mnogokrat je tudi sam stregel pri sv. maši. Nekoč je to videl vojvoda Norfolški in mu je zabavljivo očital: »Je-li kraljevi kancelar sedaj cerkvenik? To se pač pravi onečeščevati kralja in njegovo službo!« Môr pa odgovori: »Motiš se! Kralju tvojemu in svojemu gospodu ne more biti nevšečno, kar delam iz pokorščine do Boga, kraljevega Gospoda, in s tem

se moja služba nikakor ne onečeščuje!« Vsak večer je tudi skupno molil z vso družino. Jako ganljivo je brati, koliko spoštovanje je imel do svojega očeta, kako ga je ne le v otroških letih, marveč še potlej, ko je bil v najvišji službi, vsak dan ponižno prosil, naj ga blagoslovi. Če še pristavimo, da je bil jako radodarnih rok in usmiljenega srca, smo vsaj površno našteli njegove poglobitne vrline.

(Dalje prih.)

Dve resnici.

(Tatarska pravljica.)

Neki človek je ujel malo ptičko. Ptička pa je izpregovorila s človeškim glasom: »Čemú ti bodem? Tako mala sem, da, ako me tudi spečeš in sneš, vendar ne bodeš sit. Bolje, da me izpustiš, in zato ti bodem dala tri dobre svete. Prvega še v tvojih rokah, druga dva sveta pa tedaj, ko me že izpustiš.

Človek je bil zadovoljen s to ponudbo.

»Zapomni si,« govorila je ptica, »naj se ti naključni kakoršnakoli nesreča ali zguba, ne žaluj in ne toži za onim, kar je prešlo in minulo.«

Ta svet je bil všeč človeku. Spustil je tedaj ptico, kakor je bilo dogovorjeno.

Ptička je prhnila na vejico in govorila: »Ne verjemi nikdar tega, kar je zoper zdravo pamet. Glej, jaz imam zob in v zobu spravljen kos zlata, večji kakor kurje jajce. Da si ti mene umoril, bil bi velik bogatin sedaj.«

Človek je ostrmel in jel žalovati, da ga je ptica premamila in da je izpustil bogastvo iz rok. Ptica je spoznala, zakaj žaluje, ter je hotela odleteti.

»No, in tretji svet?« klical je človek za njo. »Čemu tebi še tretjega sveta«, odgovarjala je ptica, ko se ne veš ravnati po prvih dveh. Glej, manjša sem kakor kurje jajce, kako naj je mogoče, da nosim tolik kos zlatá v zobu? In da je to tudi mogoče, zakaj žaluješ za tem, kar je prešlo in minilo? Bodi ti tedaj ta nauk mesto tretjega sveta.

Ptička je razprostrla svoji krilci ter odletela.

(Po ruskem izvorniku preložil Jos. Mandelj.)

